

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NILSA VĀLA [*NILS WAHL*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 16. janvārī¹

Lieta C-483/16

Zsolt Sziber
pret
ERSTE Bank Hungary Zrt

(*Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa, Ungārija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Ārvalstu valūtā izteikti kredītlīgumi – Valsts tiesību akti, kuros ir paredzētas papildu procesuālās prasības, apstrīdot patērētāju līgumu noteikumu godīgumu

1. Šī ir vēl viena lieta, kuru izskatot, ir jāņem vērā daudzie ārvalstu valūtā izteikti patērētāju kredītlīgumi, kas agrāk ir noslēgti dažās dalībvalstīs, tostarp Ungārijā.

2. Būtībā šī lieta ir saistīta ar Tiesas 2014. gada 30. aprīļa spriedumu lietā *Kásler* un *Káslerné Rábai* (turpmāk tekstā – “*Kásler*”)². Iesniedzējtiesa tostarp jautā Tiesai, vai valsts tiesību akti, ko Ungārijas valsts iestādes ieviesa pēc *Kásler* sprieduma pasludināšanas, ir saderīgi ar Direktīvu 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos³.

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesības

3. Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

² C-26/13, EU:C:2014:282. Saistībā ar ārvalstu valūtā izteiktiem patērētāju kredītlīgumiem skat. arī spriedumus, 2015. gada 26. februāris, *Matei*, C-143/13, EU:C:2015:127, un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703. Skat. arī manus secinājumus lietā *Gavrilescu*, C-627/15, EU:C:2017:690.

³ Padomes 1993. gada 5. aprīļa direktīva (OV 1993, L 95, 29. lpp.).

B. Ungārijas tiesības

1. 1959. gada Likums IV par civilkodeksu

4. *A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959. gada Likums IV par civilkodeksu), kas bija spēkā līdz 2014. gada 14. martam, 239/A panta 1. punktā bija noteikts:

“[Līguma] puses var celt prasību tiesā, lūdzot atzīt līguma spēkā neesamību vai atsevišķu tā noteikumu spēkā neesamību (daļēja spēkā neesamība), vienlaikus nelūdzot piemērot ar spēkā neesamību saistītās sekas.”

2. 2013. gada Likums V par civilkodeksu

5. *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (2013. gada Likums V par civilkodeksu), kas ir spēkā kopš 2014. gada 15. marta, 6:108. pantā ir noteikts:

“1. Nekādas tiesības nevar tikt balstītas uz spēkā neesošu līgumu, un nevar tikt pieprasīta šāda līguma izpilde. Tiesa saskaņā ar vienas no līguma pusēm prasību nosaka ar spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, ievērojot noteikumus par noilgumu un iegūšanu ar ieilgumu.

2. Puses var celt prasību tiesā, lūdzot atzīt līguma spēkā neesamību, bet nelūdzot piemērot ar spēkā neesamību saistītās sekas.

3. Tiesa var lemt par spēkā neesamības tiesiskajām sekām, neņemot vērā pušu prasījumus, tomēr tā nevar piemērot risinājumu, pret kuru iebilst abas puses.”

3. Likums DH1

6. *A Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014. gada Likums XXXVIII, ar kuru tiek regulēti atsevišķi jautājumi saistībā ar *Kúria* lēmumu par vienveidīgu tiesību piemērošanu attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kurus kredītiestādes noslēgušas ar patērētājiem; turpmāk tekstā – “Likums DH1”) 1. panta 1. punktā ir noteikts:

“[Šis likums ir piemērojams] attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kas noslēgti ar patērētājiem laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai. Saistībā ar šā likuma piemērošanu ar vārdkopu “ar patērētāju noslēgts aizdevuma līgums” apzīmē jebkuru kredītlīgumu, aizdevuma līgumu vai finanšu lizinga līgumu, kura pamatā ir ārvalstu valūta (kas ir saistīts ar ārvalstu valūtu vai izteikts ārvalstu valūtā, bet tiek atmaksāts forintos) vai forintu un kas ir noslēgts starp finanšu iestādi un patērētāju, ja tajā ir iekļauti tipveida līguma noteikumi vai līguma noteikumi, par kuriem puses nav atsevišķi vienojušās, un ja tajā ir iekļauti 3. panta 1. punktā vai 4. panta 1. punktā minētie līguma noteikumi.”

7. Minētā likuma 3. pantā ir noteikts:

“1. Ar patērētājiem noslēgtajos aizdevuma līgumos par spēkā neesošu uzskatāms ikviens noteikums – izņemot līguma noteikumus, kuri ir individuāli apspriesti –, saskaņā ar kuru kredītiestāde aizdevuma vai lizinga objekta iegādei piešķirtā finansējuma summas izmaksāšanai paredz piemērot valūtas pirkšanas kursu, bet parāda dzēšanai – valūtas pārdošanas kursu vai citu valūtas maiņas kursu, kas atšķiras no finansējuma izmaksāšanai noteiktā valūtas kursa.

2. Šā panta 1. punktā paredzētais spēkā neesošais noteikums tiek aizstāts [...] ar noteikumu, kurā attiecībā gan uz finansējuma izmaksāšanu, gan parāda dzēšanu (tostarp visiem ārvalstu valūta noteiktajiem ikmēneša maksājumiem, izdevumiem un komisijas maksām) paredzēts piemērot [Ungārijas Valsts bankas] oficiālo valūtas maiņas kursu, kas noteikts attiecīgajai valūtai.”

8. Likuma *DH1* 4. pantā ir noteikts:

“1. Ar patērētājiem noslēgtajos aizdevuma līgumos, kuros paredzēta vienas puses līguma grozīšanas iespēja, par negodīgiem uzskatāms ikviens šajā līgumā iekļautais noteikums – izņemot līguma noteikumus, kas ir individuāli apspriesti –, ar kuru ir ļauts vienas puses palielināt procentus vai vienas puses paaugstināt izdevumus un komisijas maksas.

2. Šā panta 1. punktā minētais līguma noteikums ir spēkā neesošs, ja kredītiestāde 8. panta 1. punktā paredzētajā termiņā nav uzsākusi civiltiesisko tiesvedību vai ja tiesa ir noraidījusi prasību vai izbeigusi lietas izskatīšanu, izņemot, ja saistībā ar līguma noteikumu var tikt uzsākts 6. panta 2. punktā paredzētais process, bet šis process nav uzsākts vai, ja tas ir uzsākts, tiesa nav atzinusi līguma noteikuma spēkā neesamību saskaņā ar 2.a punktu.

2.a Šā panta 1. punktā minētais līguma noteikums ir spēkā neesošs, ja tiesa, pamatojoties uz speciālu likumu par norēķiniem, ir atzinusi tā spēkā neesamību tiesvedībā, ko vispārējās interesēs uzsākusi uzraudzības iestāde.

3. Šā panta 2. un 2.a punktā minētajos gadījumos kredītiestādei ir jānorēķinās ar patērētāju atbilstoši speciālajā likumā paredzētajiem noteikumiem.”

4. Likums *DH2*

9. Likuma *A [Kúriának a] pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014. gada Likums XL par noteikumiem, ar kuriem tiek regulēti norēķini, kas minēti 2014. gada Likumā XXXVIII, ar kuru tiek regulēti atsevišķi jautājumi saistībā ar [Kúria] lēmumu par vienveidīgu tiesību piemērošanu attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kurus kredītiestādes noslēgušas ar patērētājiem, un citiem noteikumiem; turpmāk tekstā – “Likums *DH2*”) 37. pantā ir noteikts:

“1. Attiecībā uz līgumiem, kas ietilpst šā likuma piemērošanas jomā, puses var lūgt tiesai atzīt līguma spēkā neesamību vai atsevišķu līguma noteikumu spēkā neesamību (turpmāk tekstā – “daļēja spēkā neesamība”) neatkarīgi no šīs spēkā neesamības pamatā esošajiem iemesliem vienīgi tad, ja tās lūdz tiesai noteikt arī tiesiskās sekas, kas saistītas ar spēkā neesamību (proti, līguma spēkā esamības vai īstenojamības atzīšanu līdz tiesas nolēmuma pieņemšanas brīdim). Ja šāda lūguma nav un ja puse nav izmantojusi iespēju novērst trūkumus prasības pieteikumā, tas tiek atzīts par nepieņemamu un tiesa nevar izlemt lietu pēc būtības. Ja puses lūdz, lai tiktu noteiktas ar līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, tām ir arī jānorāda, kādas tiesiskās sekas šai tiesai ir jāpiemēro. Attiecībā uz tiesisko seku piemērošanu pusēm ir jāformulē skaidrs un skaitliski precīzs prasījums, norādot arī starp tām veiktos norēķinus.

2. Ņemot vērā 1. punkta noteikumus, attiecībā uz līgumiem, kas ietilpst šā likuma piemērošanas jomā, visos gadījumos, kad ir īstenojušies šajā likumā paredzētie nosacījumi, prasības pieteikums ir jāatzīst par nepieņemamu, nezaicinot puses uz tiesas sēdi, vai tiesvedība ir jāizbeidz visos izskatīšanas stadijā esošajos procesos, kas uzsākti saskaņā ar [1959. gada Civillkodeksa] 239/A panta 1. punktu vai [2013. gada Civillkodeksa] 6:108. panta 2. punktu, lai atzītu līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību. Prasības pieteikums nav jāatzīst par nepieņemamu, nezaicinot puses uz tiesas sēdi, vai tiesvedība nav

jāizbeidz, ja attiecīgā puse papildus prasījumam par līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības atzīšanu šajā pašā tiesvedībā ir formulējusi arī otru prasījumu; šādā gadījumā ir uzskatāms, ka tā neuztur prasījumu par spēkā neesamības atzīšanu. Tāpat ir jārikojas arī tiesvedībās, kas tiek atsāktas pēc to apturēšanas.

3. Ja notiekošajā tiesvedībā prasības pieteikums vairs nevar tikt atzīts par nepieņemamu, nezaicinot puses uz lietas izskatīšanu, tiesvedība ir jāizbeidz, ja attiecīgā puse savā prasības pieteikumā (vai, attiecīgā gadījumā, savā pretpasībā) trīsdesmit dienu laikā no dienas, kad tai izsniegts tiesas lūgums par trūkumu novēršanu [prasības pieteikumā vai pretpasībā], nelūdz, lai tiesa noteiktu tiesiskās sekas, kas saistītas ar līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību, un arī nenorāda, kādas tiesiskās sekas ir jāpiemēro. Tiesvedība nav jāizbeidz, ja attiecīgā puse papildus prasījumam par līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības atzīšanu šajā pašā tiesvedībā ir formulējusi arī otru prasījumu; šādā gadījumā ir uzskatāms, ka tā neuztur prasījumu par spēkā neesamības atzīšanu.”

10. Saskaņā ar minētā likuma 37/A pantu, “lemjot par tiesiskajām sekām, kas saistītas ar spēkā neesamību, tiesa, piemērojot šajā likumā paredzētos norēķinu noteikumus un pamatojoties uz norēķinu datiem, kas pārbaudīti saskaņā ar 38. panta 6. punktu, nosaka pušu pienākumus veikt maksājumu”.

11. Saskaņā ar Likuma *DH2* 38. panta 6. punktu norēķinu dati ir uzskatāmi par pārbaudītiem, ja:

- “a) patērētājs šajā likumā noteiktajā termiņā nav iesniedzis kredītiestādei sūdzību par norēķiniem vai nav iesniedzis sūdzību, apgalvojot, ka kredītiestāde nav veikusi šādus norēķinus;
- b) patērētājs šajā likumā noteiktajā termiņā nav uzsācis procesu *Pénzügyi Békeltető Testület* (Ungārijas Finanšu arbitražas komiteja);
- c) nedz patērētājs, nedz kredītiestāde šajā likumā noteiktajā termiņā nav uzsākuši šā likuma 23. panta 1. punktā minēto bezstrīdus procedūru vai 23. panta 2. punktā minēto strīdus procedūru;
- d) ir stājies galīgā spēkā lēmums, ar kuru izbeigta šā likuma 23. panta 1. punktā minētā bezstrīdus procedūra vai 23. panta 2. punktā minētā strīdus procedūra, ko uzsācis patērētājs vai kredītiestāde.”

5. Likums *DH3*

12. Saskaņā ar *Az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény* (2014. gada Likums LXXVII par to, kā regulējami dažādi jautājumi saistībā ar grozījumiem attiecībā uz valūtu, kurā noslēgti aizdevuma līgumi ar patērētājiem, un noteikumiem attiecībā uz procentiem; turpmāk tekstā – “Likums *DH3*”) 3. panta 1. punktu “ar šo likumu un atbilstoši tā noteikumiem tiek veikti grozījumi aizdevuma līgumos, kas noslēgti ar patērētājiem”.

13. Minētā likuma 10. pantā ir noteikts:

“Attiecībā uz hipotekārā aizdevuma līgumiem, kas ar patērētājiem noslēgti ārvalstu valūtā, un hipotekārā aizdevuma līgumiem, kas ar patērētājiem noslēgti, pamatojoties uz ārvalstu valūtu, finanšu iestādei kredītoei ir pienākums termiņā, kas noteikts, lai veiktu norēķinus saskaņā ar [Likumu *DH2*], pārvērst par forintos izteiktu aizdevumu to parāda summu, kas izriet no hipotekārā aizdevuma līguma, kurš ar patērētāju noslēgts ārvalstu valūtā, vai hipotekārā aizdevuma līguma, kas ar patērētāju noslēgts, pamatojoties uz ārvalstu valūtu, vai visu no šādiem līgumiem izrietošo parāda summu (tostarp

procentus, izmaksas, komisijas maksas un maksājumus, kuri veicami ārvalstu valūtā), un tās abas ir jāaprēķina, pamatojoties uz norēķiniem, kuri veikti saskaņā ar [Likumu DH2]. Šādas konvertācijas veikšanai tiks piemērots viens no turpmāk minētajiem valūtas maiņas kursiem, kurš attiecīgajā datumā būs izdevīgākais patērētājam, proti, vai nu:

- a) vidējais no ārvalstu valūtas maiņas kursiem, kurus Ungārijas Valsts banka oficiāli noteikusi laikposmā no 2014. gada 16. jūnija līdz 7. novembrim, vai
- b) ārvalstu valūtas maiņas kurss, kuru Ungārijas Valsts banka oficiāli noteikusi 2014. gada 7. novembrī.”

14. Šā paša likuma 15/A pantā ir noteikts:

“1. Notiekošajās tiesvedībās, kas uzsāktas, lai tiktu atzīta ar patērētāju noslēgta aizdevuma līguma spēkā neesamība (vai daļēja spēkā neesamība) vai noteiktas ar spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, šajā likumā paredzētie noteikumi, kas attiecas uz konvertāciju forintos, tiek piemēroti arī attiecībā uz patērētāja parāda summu, kas izriet no aizdevuma līguma, kurš noslēgts ārvalstu valūtā, vai no aizdevuma līguma, kas noslēgts, pamatojoties uz ārvalstu valūtu, un kas aprēķināta, ņemot vērā norēķinus, kuri veikti saskaņā ar [Likumu DH2].

2. Parāds, kas norēķinu atsaucēs datumā tiek izteikts forintos, tiek samazināts par to summu, ko patērētājs ir atmaksājis līdz [tiesas] nolēmuma pieņemšanas brīdim.

3. Gadījumā, ja ar patērētāju noslēgtais aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā esošu, pušu līgumsaistības un pienākumi, kas izriet no atbilstoši [Likumam DH2] veiktajiem norēķiniem, ir jānosaka saskaņā ar šā likuma noteikumiem.”

II. Fakti, tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

15. 2008. gada 7. maijā *Zsolt Sziber* kopā ar *Mónika Szeder* patērētāju statusā noslēdza ar *ERSTE Bank Hungary Zrt.* (turpmāk tekstā – “*ERSTE Bank*”) līgumu par aizdevumu, kas bija izteikts Šveices frankos, bet tika izmaksāts un bija atmaksājams Ungārijas forintos, un hipotēkas līgumu, kas tika pievienots minētajam aizdevuma līgumam kā tā pielikums. Aizdevuma līgumā bija paredzēts, ka aizdevuma dzēšanas summas tiek aprēķinātas saskaņā ar bankas noteikto valūtas pārdošanas kursu, bet izmaksājamā aizdevuma summa tika konvertēta Ungārijas forintos, ņemot vērā bankas noteikto valūtas pirkšanas kursu. Saskaņā ar līguma noteikumiem kredītiestādei bija tiesības vienpusēji grozīt līgumu (palielināt procentu likmi, komisijas maksu un citas izmaksas).

16. Uzskatot, ka šis līgums ir pretlikumīgs, prasītājs *Z. Sziber* cēla prasību *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa, Ungārija). Savā prasībā, kas vēlāk tika grozīta, *Z. Sziber* galvenokārt apgalvoja, ka līgums ir pilnībā spēkā neesošs vairāku iemeslu dēļ, proti: i) tajā nav norādīts dažādo maksājumu apmērs, it īpaši pamatsummas un procentu apmērs, līdz ar to līgumā paredzētos pienākumus nav iespējams izpildīt; ii) kredīta kontā, kas ir atvērts forintos, nav iespējams iemaksāt summas ārvalstu valūtā; iii) līgumā nav skaidri noteikts ārvalstu valūtas konvertācijai piemērojamais kurss; iv) kredītiestāde nav veikusi atbilstošu kredītnovērtējumu, proti, tā nav pienācīgi novērtējusi parādnieka kredīspēju, tostarp ņemot vērā ārvalstu valūtu risku, un v) patērētājs nevarēja pienācīgi novērtēt ārvalstu valūtu risku, pamatojoties uz viņam sniegto neskaidro un nesaprotamo informāciju.

17. Pakārtoti *Z. Sziber* lūdza tiesu atzīt, ka tikai daži attiecīgā līguma noteikumi ir negodīgi un tāpēc spēkā neesoši. Konkrētāk, viņš apgalvoja, ka līguma VII.2. punkta noteikumi ir negodīgi, jo patērētājs, kuram nav sniegta skaidra un saprotama informācija, nevarēja pilnībā novērtēt ārvalstu valūtu riska apmēru. Arī līguma VIII.13. punkta noteikumi, viņaprāt, ir negodīgi, jo [saskaņā ar šiem noteikumiem] bankas oficiālā informācija kļūst par līguma daļu, tādējādi bankai ir piešķirtas tiesības papildināt

līgumu, šādi radot pušu tiesību un pienākumu nelīdzsvarotību. Z. Sziber apgalvoja, ka negodīgi un tāpēc spēkā neesoši ir arī līguma II.1. punkta (aizdevuma dzēšanas maksājumu aprēķināšana saskaņā ar bankas oficiālo informāciju), III.2. punkta (procentu likme un tās iespējamās svārstības) un III.3. punkta noteikumi (tiesības palielināt procentu likmi).

18. Šajā ziņā Z. Sziber norādīja, ka viņš nevarēja pienācīgi novērtēt ārvalstu valūtu risku. Turklāt viņš apgalvoja, ka noteikumi, kas attiecas uz (i) aizdevuma dzēšanas maksājumu aprēķināšanu saskaņā ar kredītiestādes oficiālo informāciju, (ii) uz procentu likmi un tās iespējamajām svārstībām un (iii) uz tiesībām palielināt procentu likmi, ir negodīgi un tāpēc tie nav spēkā.

19. Tiesvedības laikā daži no piemērojamajiem valsts tiesību aktiem tika grozīti un tika ieviesti papildu noteikumi. Ungārijas tiesās ir celtas daudzas prasības, kas ir tādas pašas kā Z. Sziber celtā prasība vai ir tai ļoti līdzīgas. Ņemot vērā Tiesas spriedumu lietā *Kásler*⁴, *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) 2014. gada 16. jūnijā nosprieda, ka atsevišķi patērīņa kredītlīgumu noteikumi ir negodīgi. Tomēr *Kúria* (Augstākā tiesa) neatzina šos līgumus par spēkā neesošiem, uzskatot, ka atsevišķi līguma noteikumi varētu tikt grozīti. Konkrētāk, Augstākā tiesa nosprieda, ka valūtas pirkšanas un pārdošanas kurss, kas ārvalstu valūtā izteiktos aizdevuma līgumos tiek piemērots kā valūtas konvertācijas kurss, ir jāaizstāj ar Ungārijas Valsts bankas noteikto oficiālo valūtas kursu. Kredītiestādei ir jāatmaksā patērētājam iepriekš pārmaksātās summas⁵.

20. Tā kā ārvalstu valūtā izteikti aizdevuma līgumi bija plaši izplatīti, Ungārijas likumdevējs nolēma kodificēt *Kúria* (Augstākā tiesa) judikatūru un pieņēma īpašus procesuālos noteikumus, lai reglamentētu minētās judikatūras radītās sekas. Konkrētāk, tika pieņemti iepriekš 6.–14. punktā minētie likumi *DH1*, *DH2* un *DH3* (turpmāk tekstā – “aplūkojamie valsts tiesību akti”).

21. Ņemot vērā jauno tiesisko regulējumu, iesniedzējtiesa uzskatīja, ka šajā gadījumā nav spēkā noteikumi, saskaņā ar kuriem periodisko maksājumu konvertācijai tiek izmantots *ERSTE Bank* valūtas pārdošanas kurss un bankai ir tiesības vienpusēji grozīt līgumu. Attiecīgi summas, ko prasītājs Z. Sziber ir samaksājis *ERSTE Bank* saskaņā ar šiem noteikumiem, ir samaksātas nepamatoti un bankai tās ir jāatmaksā. Tā kā Z. Sziber bija arī papildu prasījumi, iesniedzējtiesa aicināja viņu grozīt prasības pieteikumu atbilstoši Likuma *DH2* 37. panta noteikumiem. Tomēr Z. Sziber neatbildēja uz šo tiesas aicinājumu.

22. Tā kā Z. Sziber neiesniedza attiecīgos prasības pieteikuma grozījumus, *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa) uzskatīja, ka tā nevar izskatīt un pēc būtības izlemt šo lietu pārējā daļā. Saskaņā ar Likuma *DH2* 37. panta noteikumiem tiesvedību būtu bijis jāizbeidz. Tomēr, šaubīdamās par atsevišķu Savienības tiesību normu pareizu interpretāciju un dažu valsts tiesību normu saderību ar šīm tiesību normām, minētā tiesa ar 2016. gada 29. augusta rīkojumu nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai šādas Savienības tiesību normas, proti, [LESD 169. pants], Eiropas Savienības Pamattiesību hartas [(turpmāk tekstā – “Harta”)] 38. pants, [Direktīvas 93/13] 7. panta 1. un 2. punkts kopsakarā ar šīs pašas direktīvas 8. pantu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patērīņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK, preambulas 47. apsvērums, ir jāinterpretē tādējādi, ka

4 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282.

5 Nolēmums 2/2014, *PJE*, *Magyar Közlöny*, 2014, Nr. 91.

tās nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu (un tā piemērošanu), ar ko ir noteiktas papildu prasības, kaitējot tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš kā patērētājs laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz 2014. gada 26. jūlijam ir noslēdzis kredītlīgumu, kurā ir negodīgs līguma noteikums, kas atļauj vienpusēji palielināt procentu likmi, izdevumus vai komisijas maksas, vai kurā ir paredzēta pirkšanas un pārdošanas cenu starpība,

pamatojoties uz to, ka saskaņā ar šādām papildu prasībām, lai atsauktos tiesā uz tiesībām, kas izriet no šādu ar patērētājiem noslēgtu līgumu spēkā neesamības, un it īpaši, lai tiesa varētu izskatīt lietu pēc būtības, ir jāiesniedz civilprocesuāls dokuments (primāri – prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko atsaucas aizstāvībā lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums) un tam ir jāatbilst obligātajām satura prasībām,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītlīgumu vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītlīgumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- 2) Neatkarīgi no tā, vai Tiesa atbildēs apstiprinoši vai noraidoši uz pirmo jautājumu, kas ir izteikts plašāk nekā šis otrais jautājums, vai pirmajā jautājumā minētās Savienības tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj piemērot šādas obligātās papildu prasības [a) līdz c) punkts] tiesvedības dalībniekam, kas ir noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs pirmā jautājuma nozīmē:

- a) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko atsaucas aizstāvībā lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums, kas ir jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs pirmā jautājuma izpratnē, ir pieņemams – proti, tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

šīs lietas dalībnieks lūdz tiesu ne tikai atzīt ar patērētāju noslēgto kredītlīgumu pirmā jautājuma izpratnē par pilnībā vai daļēji spēkā neesošu, bet arī lūdz tiesu piemērot tiesiskās sekas, kas izriet no līguma pilnīgas spēkā neesamības,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītlīgumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- b) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko atsaucas aizstāvībā lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums, kas ir jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs pirmā jautājuma izpratnē, ir pieņemams – proti, tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

prasītājs, lūdzot tiesu atzīt par pilnībā spēkā neesošu kredītlīgumu, kas noslēgts ar patērētāju pirmā jautājuma izpratnē, attiecībā uz no pilnīgas spēkā neesamības izrietošajām tiesiskajām sekām neprasa atjaunot tiesisko situāciju pirms kredītlīguma noslēgšanas,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītlīgumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- c) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko norāda aizstāvībā lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums, kas ir jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītligumu kā patērētājs pirmā jautājuma izpratnē, ir pieņemams – proti, tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

attiecībā uz laikposmu no ligumisko attiecību sākuma līdz prasības iesniegšanai ir iekļauts aprēķins, kas veikts, izmantojot ārkārtīgi sarežģītu matemātisko metodi (kāda tā noteikta valsts tiesiskajā regulējumā), kurā jāņem vērā arī normas, kurās noteikta valūtas konvertācija forintos,

tostarp ar detalizētu informāciju matemātiski pārbaudāmā veidā, norādot maksājumus, kas veicami atbilstoši kredītligumam, prasītāja veiktos maksājumus, maksājumus, kas veicami, ja netiek ņemts vērā spēkā neesošais noteikums, un šo lielumu atšķirību, kā arī precizējot kopējo summu, kuru lietas dalībnieks, kurš ir noslēdzis kredītligumu kā patērētājs pirmā jautājuma izpratnē, vēl ir parādā kredītiestādei vai ko viņš ir pārmaksājis,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītligumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītligumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- 3) Vai pirmajā jautājumā minētās Savienības tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka šādu normu pārkāpums, nosakot pirmajā un otrajā jautājumā uzskaitītās papildu prasības, ir arī [Hartas] 20., 21. un 47. panta pārkāpums, ņemot vērā (šeit un daļēji attiecībā uz pirmo un otro jautājumu), ka dalībvalstu tiesām ir jāpiemēro Savienības tiesības patērētāju aizsardzības jomā arī lietās bez pārrobežu elementa, proti, pilnībā iekšējās situācijās, atbilstoši Tiesas 2000. gada 5. decembra spriedumam *Guimont* (C-448/98, EU:C:2000:663, 23. punkts), 2012. gada 10. maija spriedumam *Duomo Gpa* u.c. (no C-357/10 līdz C-359/10, EU:C:2012:283, 28. punkts) un 2014. gada 3. jūlija rīkojumam *Tudoran* (C-92/14, EU:C:2014:2051, 39. punkts)? Vai arī situācija ir jāuzskata par pārrobežu situāciju tādēļ vien, ka pirmajā prejudiciālajā jautājumā norādītais kredītligums ir “kredītligums ārvalstu valūtā”?”

23. Tā kā iesniedzējtiesa norādīja, ka tā nevar izlemt šo lietu, jo prasītājs nav veicis noteiktas darbības, Tiesa vēlējās noskaidrot, vai šī lieta joprojām ir izskatīšanā iesniedzējtiesā. *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa) 2016. gada 27. oktobra vēstulē uz šo jautājumu atbildēja apstiprinoši un paskaidroja, ka lietas iznākums (proti, tas, vai lieta tiks izskatīta pēc būtības vai noraidīta, pamatojoties uz procesuālajiem noteikumiem) ir atkarīgs no Tiesas atbildēm uz prejudiciālajiem jautājumiem.

24. Rakstveida apsvērumus šajā tiesvedībā iesniedza *ERSTE Bank*, Ungārijas valdība un Komisija. Minētās lietas dalībnieces 2017. gada 24. oktobra tiesas sēdē sniedza arī mutvārdu paskaidrojumus.

III. Analīze

A. Tiesas jurisdikcija un pieņemamība

25. Pirms pievērsšanās šīs lietas būtībai ir jāatrisina daži jautājumi saistībā ar jurisdikciju un pieņemamību.

26. Lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu sākotnējais formulējums radīja šaubas par to, vai šī lieta joprojām ir izskatīšanā iesniedzējtiesā, bet tas saskaņā ar LESD 267. pantu ir obligāts priekšnoteikums, lai iesniedzējtiesa varētu lūgt Tiesu sniegt prejudiciālu nolēmumu⁶. Tomēr vēlāk iesniedzējtiesa paskaidroja, ka lieta joprojām ir izskatīšanā, tāpēc es neuzskatu, ka šajā ziņā būtu vēl kādi nenoskaidroti jautājumi.

27. Svarīgāk ir tas, ka, neraugoties uz Tiesai iesniegtajiem rakstveida apsvērumiem un uzklausiņajiem mutvārdu paskaidrojumiem, joprojām nav skaidrs, kuras Savienības tiesību normas pamatlietā ir piemērojamas.

28. Runājot par to, kā ir interpretējama līguma norma par patērētāju tiesību aizsardzību (tagad – LESD 169. pants), ir jānorāda, ka šī tiesību norma galvenokārt attiecas uz Savienības iestādēm un struktūrām. Iesniedzējtiesa nav paskaidrojusi, kāpēc un kā minētā tiesību norma varētu tikt piemērota tādā situācijā, kādā ir prasītājs *Z. Sziber*, tāpēc es nedomāju, ka Tiesa var sniegt lietderīgu attiecīgās normas interpretāciju. Tāpat iesniedzējtiesa nav precizējusi, kāda nozīme šajā gadījumā ir Hartas 20. pantam (“Vienlīdzība likuma priekšā”), 21. pantam (“Diskriminācijas aizliegums”), 38. pantam (“Patērētāju tiesību aizsardzība”) un 47. pantam (“Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu”), tāpēc Tiesai, manuprāt, nebūtu jālemj par šīm tiesību normām.

29. Turpinot – Direktīva 2008/48/EK⁷ pamatlietā nav piemērojama, jo tās 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka šī direktīva nav piemērojama kredītlīgumiem, kas ir nodrošināti ar hipotēku, kā tas ir prasītāja *Z. Sziber* gadījumā.

30. Visbeidzot, nav viegli identificēt prasījumus, kas balstīti uz Direktīvu 93/13, kuras normas, protams, bija piemērojamas *pirms* aplūkojamo valsts tiesību aktu pieņemšanas, un par ko iesniedzējtiesai pamatlietā joprojām būtu jālemj *pēc tam*, kad attiecīgie tiesību akti ir stājušies spēkā (un prasītājs *Z. Sziber* noteiktajā kārtībā ir saņēmis bankas aprēķinu⁸). Tas, ka *Z. Sziber* nav veicis darbības pēc tam, kad iesniedzējtiesa pēc aplūkojamo valsts tiesību aktu pieņemšanas aicināja viņu grozīt prasības pieteikumu, arī rada šaubas par to, vai eksistē vēl kāda aktuāla prasība, kuras pamatā būtu līguma noteikumu iespējama negodīgums.

31. Būtībā aplūkojamie valsts tiesību akti attiecas uz visiem aizdevuma līgumiem, ko kredītiestādes ir noslēgušas ar patērētājiem laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz 2014. gada 26. jūlijam, kas ir izteikti ārvalstu valūtā (aizdevuma līgums ārvalstu valūtā vai aizdevuma līgums, kas izsniegts ārvalstu valūtā un atmaksājams Ungārijas forintos) vai Ungārijas forintos un kas ietver noteikumus, kuri ir atzīti vai tiek uzskatīti par negodīgiem. Minētie noteikumi ir atcelti (un, attiecīgā gadījumā, aizstāti ar citiem noteikumiem), un ārvalstu valūtā izteiktie aizdevuma līgumi ir aizstāti ar Ungārijas forintos izteiktiem aizdevuma līgumiem. Kredītiestādēm ir jānosūta patērētājiem aprēķins, lai noteiktu iepriekš minēto grozījumu finansiālās sekas. [Kredītiestādei] ir jāatmaksā patērētājam pārmaksātās summas.

32. Šajos apstākļos šķiet, ka *Z. Sziber* gadījumā līguma noteikumi, kurus viņš uzskatīja par negodīgiem, saskaņā ar aplūkojamajiem valsts tiesību aktiem jau ir kļuvuši par spēkā neesošiem. Pārējie pamati, uz kuriem prasītājs atsauca savā prasībā iesniedzējtiesā – apgalvojumi par to, ka kredītiestāde nav veikusi atbildīgu pārbaudi saistībā ar parādnieka kredīspējas novērtējumu, par neiespējamību veikt vairākus maksājumus, jo nav norādīts šo maksājumu apmērs, un par neiespējamību kredīta kontā, kas ir atvērts forintos, iemaksāt summas ārvalstu valūtā –, kopumā, šķiet, attiecas uz valsts tiesību normām, kas nav saistītas ar piemērojamajām Savienības tiesību normām (cik saprotu, arī ar Direktīvu 93/13).

⁶ Skat. spriedumu, 1988. gada 21. aprīlis, *Pardini*, 338/85, EU:C:1988:194, 10. un 11. punkts. Skat. arī manus secinājumus lietā *Gavrilescu*, C-627/15, EU:C:2017:690, it īpaši 36.–40. punkts.

⁷ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp.).

⁸ Saskaņā ar Likuma *DH3* 21. panta 3. punktu kredītiestādēm līdz 2015. gada 1. februārim bija jānosūta klientiem aprēķins.

33. Pamatojoties uz iepriekš minēto, man šķiet, ka šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir nepieņemams, jo pamatlietas juridiskie un faktiskie apstākļi nav aprakstīti pietiekami detalizēti, lai Tiesa varētu sniegt lietderīgu atbildi saskaņā ar LESD 267. pantu.

34. Lai gan tā ir, tomēr, ja Tiesa nepiekrītu manam viedoklim par iepriekš iztirzātajiem procesuālajiem jautājumiem, pievērsīšos arī iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem, kas attiecas uz lietas būtību. Veicot analīzi, es īpašu uzmanību pievērsīšu Likuma *DH2* 37. panta saderībai ar Direktīvas 93/13 7. panta 1. punktu, pieņemot, ka, neraugoties uz aplūkojamo valsts tiesību aktu piemērošanu, prasītājam *Z. Sziber* pamatlietā joprojām ir pamatotas prasības, kuras balstītas uz šo direktīvu.

B. Par lietas būtību

1. Par pirmo un otro prejudiciālo jautājumu

35. Ar pirmo un otro jautājumu, kuri var tikt aplūkoti kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts nepieļauj valsts tiesību normas, ar kurām tiek ieviestas tādas prasības, kādas ir paredzētas Likuma *DH2* 37. pantā attiecībā uz prasībām, kuras tiesā ir cēlušī patērētāji, kas noteiktā laikposmā ir noslēguši kredītlīgumus, kuros ir iekļauti negodīgi līguma noteikumi.

36. Vispirms ir jāatgādina, ka ar Direktīvu 93/13 ieviestās aizsardzības sistēmas pamatā ir ideja, ka patērētāja situācija salīdzinājumā ar pārdevēja vai piegādātāja situāciju ir vājāka gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni⁹. Ņemot vērā šādu vājāku situāciju, minētās direktīvas 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi patērētājam nav saistoši. Šī tiesību norma ir jāuzskata par normu, kas ir ekvivalenta valsts normām, kurām valsts tiesību sistēmā ir imperatīvu normu statuss¹⁰. Tās mērķis ir aizstāt formālo līdzsvaru, kas ar līgumu ir nodibināts starp līgumslēdzēju pušu tiesībām un pienākumiem, ar reālu līdzsvaru, kas atjauno minēto pušu vienlīdzību¹¹.

37. Ņemot vērā sabiedrības interešu, ko veido patērētāju – kuri attiecībā pret pārdevējiem vai piegādātājiem ir neizdevīgākā situācijā – aizsardzība, raksturu un nozīmi, Direktīvā 93/13, kā izriet no tās 7. panta 1. punkta, aplūkojot to kopsakarā ar tās preambulas 24. apsvērumu, dalībvalstīm ir noteikts pienākums nodrošināt adekvātus un efektīvus līdzekļus, “lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos”¹². Tomēr, ja valsts procedūras, kas ļauj piemērot Direktīvā 93/13 paredzētās patērētāju tiesības, nav saskaņotas, katra dalībvalsts saskaņā ar dalībvalstu procesuālās autonomijas principu var savā tiesību sistēmā paredzēt noteikumus, kas nodrošina iespēju celt prasības, atsaucoties uz patērētāju līgumu noteikumu iespējamo negodīgumu, tomēr ar nosacījumu, ka šie noteikumi nav nelabvēlīgāki par tiem, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas (līdzvērtības princips), un ka tie nepadara praktiski neiespējamu vai pārmērīgi neapgrūtina to tiesību īstenošanu, kas patērētājiem piešķirtas Savienības tiesībās (efektivitātes princips)¹³.

9 Skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 39. punkts, un 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 44. punkts.

10 Skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo u.c.*, C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 54. punkts un tajā minētā judikatūra.

11 Skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 40. punkts, un 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 45. punkts.

12 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 78. punkts.

13 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 46. punkts un tajā minētā judikatūra.

38. Ņemot vērā iepriekš minēto, šķiet, ir skaidrs, ka uz šajā lietā uzdotajiem jautājumiem nevar atbildēt abstrakti; lai uz tiem atbildētu, ir rūpīgi jāizvērtē attiecīgās valsts tiesību normas, ņemot vērā konkrētās lietas specifiku.

39. Principā šādu izvērtējumu vislabāk var veikt valsts tiesa. Iespējams, pastāv kādi būtiski aplūkojamo valsts tiesību normu aspekti, par kuriem Tiesa nav informēta. Turklāt Tiesai var nebūt skaidra mijiedarbība starp konkrētajām tiesību normām un citiem būtiskiem noteikumiem un principiem, kas ir spēkā attiecīgajā dalībvalstī. Tas it īpaši tā ir tādā gadījumā kā šis, kad, neraugoties uz lietas dalībnieku iesniegtajiem apsvērumiem un to, ka ir notikusi tiesas sēde, joprojām nav skaidrības par atsevišķiem strīda faktiskajiem apstākļiem un par attiecīgo valsts normu piemērošanas jomu un nozīmi.

40. Neatkarīgi no tā es, pamatojoties uz savu izpratni par atbilstošajiem juridiskajiem un faktiskajiem apstākļiem, tomēr izteikšu savas domas par iesniedzējtiesas paustajām šaubām, vai tādas normas, kādas tiek aplūkotas pamatlietā, ir saderīgas [ar Direktīvas 93/13 normām].

41. Manuprāt, šajā tiesvedībā izšķiroša nozīme ir atbildei uz šādu jautājumu: vai valsts tiesību normas, piemēram, Likuma *DH2* 37. pants, nodrošina līdzvērtības un efektivitātes principu ievērošanu?

42. Iesniedzējtiesa vērš Tiesas uzmanību uz vairākiem specifiskiem aplūkojamo valsts tiesību normu aspektiem. Prasību, kuru cēlis patērētājs, lūdzot tiesu atcelt, iespējams, negodīgus līguma noteikumus, un kura attiecas uz līgumu, uz kuru attiecas arī aplūkojamie valsts tiesību akti, tiesa var pieņemt (vai turpināt izskatīt, ja šī prasība jau ir izskatīšanas stadijā) tikai tad, ja prasītājs: i) lūdz tiesu piemērot tiesiskās sekas, kas izriet no līguma spēkā neesamības, ii) lūdz tiesu piemērot tostarp tādas no līguma spēkā neesamības izrietošās tiesiskās sekas kā līguma spēkā esamības vai īstenojamības atzīšana līdz tiesas nolēmuma pieņemšanas brīdim un iii) iesniedz skaidru, skaitliski formulētu prasījumu, norādot arī pušu starpā veiktos norēķinus (turpmāk tekstā kopā – “aplūkojamās procesuālās prasības”).

43. Valsts tiesa uzsver, ka šīs prasības nav jāievēro, ja patērētāja celtā prasība atcelt [līguma noteikumus] neietilpst aplūkojamo valsts tiesību normu piemērošanas jomā, un ka šīs prasības var apgrūtināt to tiesību īstenošanu, kas patērētājiem ir piešķirtas saskaņā ar Direktīvu 93/13.

44. Ja tā ir, vispirms ir jānoskaidro, vai ir izpildīts līdzvērtības kritērijs.

a) Līdzvērtības princips

45. Tātad ir jānoskaidro, vai tādā situācijā, kādā ir prasītājs *Z. Sziber*, aplūkojamie valsts tiesību akti *nav nelabvēlīgāki* par tiem, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas. Manuprāt, salīdzināmā situācijā ir patērētājs, kurš ir noslēdzis ar kredītiestādi aizdevuma līgumu un lūdz [tiesu] minēto līgumu pilnībā vai daļēji atcelt tādu iemeslu dēļ, kas izriet no citām valsts tiesību normām, nevis no Likuma *DH2* 37. panta noteikumiem¹⁴ (piemēram, no imperatīvām civilt kodeksa vai tirdzniecības kodeksa normām).

46. Šajās iepriekš minētā veida tiesvedībās, uz kurām, cik es saprotu, attiecas agrākā Civilt kodeksa 239/A pants (līdz 2014. gada 14. martam) un jaunā Civilt kodeksa 6:108. pants (no 2014. gada 15. marta), aplūkojamās procesuālās prasības nav jāievēro, lai tiesa atzītu prasību par pieņemamu (vai drīkstētu turpināt tiesvedību lietā, kas brīdī, kad stājas spēkā jaunais tiesiskais regulējums, jau ir izskatīšanas stadijā). Tāpēc var droši apgalvot, ka šo prasību dēļ prasītājam ir jāpieliek lielākas pūles, lai precizētu un pamatotu savus prasījumus.

¹⁴ Skat. ģenerāladvokāta F. Ležē [*P. Léger*] secinājumus lietā *Levez*, C-326/96, EU:C:1998:220, 62. un 69. punkts.

47. Tomēr tas nenozīmē, ka līdzvērtības kritērijs nav izpildīts. Manuprāt, nebūtu pareizi aplūkojamās procesuālās prasības vērtēt atrauti no konteksta, kā to, šķiet, dara iesniedzējtiesa.

48. Tiesa ir nolēmusi, ka katru reizi, kad ir jānosaka, vai valsts procesuālās normas nav nelabvēlīgākas par tām, kas reglamentē līdzīgas valsts tiesībām pakļautas situācijas, ir jāņem vērā, kā attiecīgās normas ietekmē tiesvedību kopumā, kā arī tiesvedības norise un īpatnības dažādās valsts tiesās¹⁵.

49. Es vēlos uzsvērt, ka aplūkojamajos valsts tiesību aktos paredzētās procedūras kopumā atšķiras no tām, ko ir paredzēts izmantot salīdzināmās situācijās. Ungārijas likumdevējs nav vienkārši ieviesis jaunas (iespējams, stingrākas) pieņemamības prasības patērētājiem, kuri vēlas izmantot “parastās” procedūras tiesā; minētās prasības ir ieviestas tālab, lai [patērētāji] varētu izmantot jaunas, atšķirīgas procedūras, kas aizstāj parastās procedūras jomās, uz kurām attiecas konkrētie tiesību akti.

50. Tas nozīmē, ka, izvērtējot pamatlietā aplūkojamo valsts tiesību normu līdzvērtību, noteikti ir jāņem vērā jauno procedūru mērķis un būtiskākās īpašības salīdzinājumā ar līdzīgām iekšējām procedūrām¹⁶. Tātad šajā gadījumā pareizākais būtu noskaidrot, vai jaunās procedūras (aplūkojamās procesuālās prasības ir viens no šo procedūru aspektiem) *kopumā*¹⁷ nodrošina tikpat efektīvu, praktiski izmantojamu un savlaicīgu Direktīvā 93/13 paredzēto patērētāju tiesību aizsardzību kā parastās procesuālās normas.

51. Paturot prātā kontekstu, kādā šīs tiesību normas ir ieviestas, man šķiet, ka jaunās procedūras patiesībā nodrošina *labāku* to tiesību, kas patērētājiem izriet no Direktīvas 93/13, aizsardzību nekā parastās procesuālās normas. Kā norādīts turpmāk, tas tā ir tāpēc, ka šajās jaunajās tiesību normās ir apvienotas procedūras, kas patērētājiem un kredītiestādēm parasti būtu jāievēro gadījumos, kad tiek grozīts vai atcelts aizdevuma līgums, tādējādi vienkāršojot un paātrinot strīdu izšķiršanas procesu un samazinot ar to saistītās izmaksas. Patiesībā ar to, ka aizdevuma līgums tiek grozīts vai atcelts, bieži vien nepietiek, lai izšķirtu strīdu starp patērētāju un kredītiestādi (kā tas ir ļoti labi redzams *Kásler*¹⁸ gadījumā).

52. Kā minēts iepriekš, izskatot šo lietu, ir jāņem vērā daudzie ārvalstu valūtā izteiktie patēriņa kredītlīgumi, kas pēdējos gados ir noslēgti Ungārijā un vēlāk bijuši ļoti daudzu valsts tiesās celto prasību pamatā. Minētajos līgumos bieži tika iekļauti atsevišķi negodīgi noteikumi. Ungārijas likumdevējs, pamatojoties uz principiem, ko *Kúria* (Augstākā tiesa) formulēja savā 2014. gada 16. jūnija spriedumā¹⁹, kura savukārt izdarīja atbilstošus secinājumus no Tiesas sprieduma lietā *Kásler*²⁰, centās reizi par visām reizēm atrisināt šo situāciju, pieņemot likumus *DH1*, *DH2* un *DH3*. Šim nolūkam likumdevējs paredzēja vienkāršāku un ātrāku veidu, kā patērētāji, kuri ir nonākuši šajā specifiskajā situācijā, varētu aizstāvēt savas tiesības tiesā, vienlaikus respektējot iesaistīto kredītiestāžu aizstāvības tiesības.

53. Tādējādi valsts tiesību aktos tika noteikts vai vismaz pieļauts, ka atsevišķi līguma noteikumi (noteikumi, kurus Tiesa izvērtēja lietā *Kásler*) ir negodīgi, un ārvalstu valūtā izteiktie aizdevuma līgumi tika aizstāti ar līgumiem, kas izteikti Ungārijas forintos. Tika ieviestas arī īpašas procedūras, lai noteiktu līgumu pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības finansiālās un tiesiskās sekas. Šim nolūkam likumdevējs

15 Skat. spriedumu, 1998. gada 1. decembris, *Levez*, C-326/96, EU:C:1998:577, 44. punkts. Pēc analogijas skat. arī spriedumu, 2013. gada 5. decembris, *Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León*, C-413/12, EU:C:2013:800, 34. punkts un tajā minētā judikatūra.

16 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1998. gada 1. decembris, *Levez*, C-326/96, EU:C:1998:577, 43. punkts.

17 Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Margarit Panicello*, C-503/15, EU:C:2016:696, 135. punkts.

18 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282.

19 Skat. iepriekš 5. zemsvītras piezīmi.

20 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282.

būtībā apvienoja vienā procedūrā divas atsevišķas procedūras, kas parasti būtu jāievēro patērētājiem un kredītiestādēm: pirmā procedūra attiecās uz līguma noteikumu iespējamo negodīgumu un ar to saistīto līguma daļēju vai pilnīgu spēkā neesamību, bet otrā – uz finansiālajām sekām, kas izriet no līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības.

54. Manuprāt, Ungārijas valdība pamatoti norāda, ka, apvienojot abas iepriekš minētās procedūras vienā procedūrā, kuras ietvaros atsevišķu strīda aspektu, proti, atsevišķu līguma noteikumu negodīguma, vērtējums nav atstāts tiesas ziņā, bet gan ir noteikts tiesību aktos un ir vienkāršota tiesas sprieduma tiesisko seku noteikšana (paredzot, ka prasītājam ir precīzi jānorāda savi prasījumi), situācijās, uz kurām attiecas jaunie tiesību akti, attiecīgo patērētāju tiesības, kas izriet no Direktīvas 93/13, iespējams, tiek aizsargātas pat efektīvāk, nekā tas bija iepriekš saskaņā ar parastajiem noteikumiem. Plašākā nozīmē jaunā kārtība, šķiet, vairo tiesisko noteiktību gan patērētājiem, gan kredītiestādēm un ļauj, kad vien tas iespējams, izvairīties no sarežģītām un laikietilpīgām tiesas procedūrām, kas varētu pārslogot valsts tiesu sistēmu un izraisīt judikatūras neatbilstības.

55. Lai jaunās procedūras sasniegtu savu (leģitīmo) mērķi, šķiet, ir lietderīgi lūgt prasītājiem ieguldīt lielākas pūles, lai precīzi norādītu, kādu rīcība tie sagaida no valsts tiesām saistībā ar līguma iespējamo spēkā neesamību un tās finansiālajām un tiesiskajām sekām. Ņemot vērā, ka prasījumi ir jāprecizē pēc tam, kad attiecīgais aizdevuma līgums jau ir grozīts atbilstoši tiesību aktu prasībām, tā tas *a fortiori* ir šajā lietā. Tāpēc, manuprāt, jaunās prasības ir nesaraujami saistītas ar specifisko tiesiskās aizsardzības sistēmu, kas ir paredzēta aplūkojamajos valsts tiesību aktos²¹. Ņemot vērā attiecīgo lietu apstākļus, šī aizsardzības sistēma patiešām var būt labvēlīgāka patērētājiem par to, kas ir piemērojama līdzīgās valsts tiesībām pakļautās situācijās.

56. Tāpēc es uzskatu, ka valsts tiesību normas, kas aplūkojamas pamatlietā, atbilst līdzvērtības principam.

b) Efektivitātes princips

57. Atliek noskaidrot, vai aplūkojamās procesuālās prasības atbilst arī efektivitātes principam.

58. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, šķiet, ka tā ir. Kā jau paskaidroju, aplūkojamajos valsts tiesību aktos ir paredzētas procedūras, kas, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, visdrīzāk ļaus vienkāršāk, ātrāk un ar mazākiem izdevumiem atrisināt strīdus starp patērētājiem un kredītiestādēm.

59. Man katrā ziņā ir grūti iedomāties, kā pirmās divas no iepriekš 42. punktā minētajām prasībām varētu tikt uzskatītas par tādām, kuru dēļ patērētājiem, uz kuriem attiecas jaunie tiesību akti, būtu pārmērīgi grūti vai pat neiespējami īstenot tiesības, kas tiem ir piešķirtas saskaņā ar Direktīvu 93/13. Šķiet, ka pūles, kas patērētājam ir jāpieliek, lai, no vienas puses, lūgtu valsts tiesu piemērot tiesiskās sekas, kas izriet no līguma (pilnīgas vai daļējas) spēkā neesamības, un, no otras puses, lūdzot piemērot tiesiskās sekas, kas izriet no līguma spēkā neesamības, lūgtu tiesu piemērot tostarp tādas no spēkā neesamības izrietošas tiesiskās sekas kā līguma spēkā esamības vai izpildāmības atzīšana līdz sprieduma pasludināšanas brīdim, nav nemaz tik lielas. Manuprāt, šo prasību vienīgais mērķis ir panākt, lai patērētāji skaidrāk un precīzāk formulētu savus prasījumus tiesai.

60. Galu galā man šķiet, ka patērētājam, kurš ir nonācis tādā situācijā kā prasītājs Z. Sziber, neatkarīgi no piemērojamā tiesiskā regulējuma tiesvedības laikā kādā brīdī noteikti būtu jāpauž valsts tiesai savs viedoklis par aizdevuma līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības finansiālajām un tiesiskajām sekām.

21 Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus apvienotajās lietās *Alassini*, no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2009:720, 44. punkts.

61. Tie paši apsvērumi *mutatis mutandis* būtu jāattiecina arī uz trešo prasību, kas ir minēta iepriekš 42. punktā. Saskaņā ar šo prasību patērētājiem ir jāiesniedz “skaidrs” un “skaitliski formulēts” prasījums²². Citiem vārdiem sakot, patērētājiem ir tikai nepārprotami jānorāda, viņuprāt, pārmaksātā summa.

62. Es nedomāju, ka tas prasītājiem varētu būt īpaši grūts uzdevums, it īpaši tāpēc, ka uzziņai viņi var izmantot detalizēto aprēķinu, kas kredītiestādei ir jānosūta visiem patērētājiem, uz kuriem attiecas aplūkojamie valsts tiesību akti. Tas ir pats par sevi saprotams, ka patērētājam, kurš uzskata, ka viņam ir vēl kādi prasījumi papildus tiem, kas jau ir norādīti aprēķinā, kuru šis patērētājs ir saņēmis un atzinis par pareizu (vai kuru valsts tiesa ir atzinusi par galīgo aprēķinu), ir jāiesniedz minētais dokuments, jāizskaidro savs viedoklis un skaitliskā izteiksmē jāformulē jaunie prasījumi.

63. Ņemot vērā visu iepriekš minēto, nekas lietas materiālos, manuprāt, neliecina par to, ka jaunās prasības kopumā varētu liegt patērētājiem īstenot tiesības, kas tiem ir piešķirtas saskaņā ar Direktīvu 93/13, vai pārmērīgi apgrūtināt šādu tiesību īstenošanu jomā, uz kuru attiecas aplūkojamie valsts tiesību akti.

64. Tiesa, nevar tikt izslēgta iespēja, ka atsevišķos gadījumos jaunās prasības varētu nelabvēlīgi ietekmēt patērētājus, kuri vēlas valsts tiesā vērsties pret, iespējams, negodīgiem noteikumiem, kas ir iekļauti līgumos, kuri ietilpst aplūkojamo valsts tiesību aktu piemērošanas jomā, un kas nav spēkā neesoši vai netiek uzskatīti par spēkā neesošiem saskaņā ar minētajiem tiesību aktiem. Tā tas patiešām varētu būt arī prasītāja Z. Sziber gadījumā – saskaņā ar jaunajiem noteikumiem tas, ka viņš nav veicis noteiktas darbības, var būt pamats, lai noraidītu viņa prasību, turpretī saskaņā ar parastajiem noteikumiem lietas izskatīšana varētu turpināties. Tomēr tas, ka atsevišķiem patērētājiem viņu pasivitātes vai nerīkošanās dēļ jaunās procedūras varētu būt neizdevīgas, nenožīmē, ka nav ievērots efektivitātes princips. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru efektivitātes principa ievērošana nevar sniegties tik tālu, lai pilnībā kompensētu attiecīgā patērētāja absolūto pasivitāti²³.

65. Tiesa arī ir nospriedusi, ka tiesību normas, kuru pamatā ir tādi principi kā tiesiskās noteiktības princips vai pienācīgas tiesvedības norises princips, nav pretrunā efektivitātes principam arī tad, ja šo normu neievērošanas dēļ celtā prasība var tikt pilnībā vai daļēji atstāta bez izskatīšanas²⁴. Tāpat Tiesa ir secinājusi, ka tas, ka valsts tiesību aktos ir paredzētas papildu darbības, kas atsevišķos gadījumos ir jāveic, lai varētu vērsties valsts tiesā, nebūt nekaitē efektīvai tiesību aizsardzībai tiesā. Tas it īpaši attiecas uz gadījumiem, kad attiecīgie ierobežojumi ir noteikti tādu mērķu sasniegšanai, kas ir vispārējās sabiedrības interesēs, un nav nesamērīgi ar sasniedzamajiem mērķiem²⁵.

66. Tāpēc uzskatu, ka šajā gadījumā ir izpildīts arī efektivitātes kritērijs.

67. Attiecīgi es ierosinu Tiesai uz pirmo un otro jautājumu atbildēt šādi: Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas pieļauj valsts tiesību normas, ar kurām tiek ieviestas tādas prasības, kādas ir paredzētas Likuma DH2 37. pantā attiecībā uz prasībām, ko tiesā ir cēluši patērētāji, kuri noteiktā laikposmā ir noslēguši kredītlīgumus, kuros ir iekļauti negodīgi līguma noteikumi.

22 Ungārijas valdība un *ERSTE Bank* tiesas sēdē paskaidroja, ka aplūkojamajos valsts tiesību aktos paredzētie detalizētie norēķinu noteikumi attiecas tikai uz kredītiestādēm, nevis uz patērētājiem.

23 Spriedums, 2015. gada 1. oktobris, *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 62. un 63. punkts un tajos minētā judikatūra.

24 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1998. gada 1. decembris, *Levez*, C-326/96, EU:C:1998:577, 19. un 33. punkts un tajos minētā judikatūra.

25 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2010. gada 18. marts, *Allassini* u.c., no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2010:146, 61.–66. punkts. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka efektivitātes princips nenoliedzami ir cieši saistīts ar pamattiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību: skat. cita starpā ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus apvienotajās lietās *Allassini*, no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2009:720, 42. punkts, un ģenerālvokāte N. Jēskīnena [N. Jääskinen] secinājumus lietā *Liivimaa Lihaveis*, C-562/12, EU:C:2014:155, 47. punkts.

2. Par trešo jautājumu

68. Ar trešo un pēdējo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas zināt, vai Direktīvas 93/13 normas ir piemērojamas arī situācijās, kurās nav pārrobežu elementa. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa jautā, vai tādā situācijā, kāda ir pamatlietā, par pārrobežu elementu var tikt uzskatīts tas, ka attiecīgais kredītīgums ir izteikts ārvalstu valūtā.

69. Šķiet, ka iesniedzējtiesa, uzdodot šo jautājumu, ir pārpratusi lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minēto Tiesas judikatūru.

70. Saskaņā ar Savienības tiesību aktos iedibināto principu Līguma noteikumi par pamatbrīvībām netiek piemēroti “pilnībā iekšējās situācijās”²⁶. Tomēr šī lieta ir saistīta nevis ar Līguma noteikumiem par pamatbrīvībām, bet gan ar Savienības tiesību aktiem, ar kuriem dalībvalstīs tiek saskaņota noteikta tiesību joma. Attiecīgo Savienības tiesību aktu noteikumi ir piemērojami neatkarīgi no tā, ka pamatlietā tiek aplūkota pilnībā iekšēja situācija. Tas, ka šajā gadījumā kredītīgumi bija izteikti ārvalstu valūtā, nekādi neietekmē Direktīvas 93/13 noteikumu piemērojamību.

71. Ņemot vērā iepriekš minēto, es ierosinu Tiesai uz trešo jautājumu atbildēt šādi: Direktīvas 93/13 normas ir piemērojamas arī situācijās, kurās nav pārrobežu elementa.

IV. Secinājumi

72. Nobeigumā ierosinu Tiesai atzīt *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa, Ungārija) iesniegto lūgumu par nepieņemamu.

73. Pakārtoti es ierosinu Tiesai uz uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

- Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 7. panta 1. punkts pieļauj valsts tiesību normas, ar kurām tiek ieviestas tādas procesuālās prasības, kādas ir paredzētas 2014. gada Likuma XL 37. pantā attiecībā uz prasībām, kuras tiesā ir cēlušī patērētāji, kuri noteiktā laikposmā ir noslēguši kredītīgumus, kuros ir iekļauti negodīgi līguma noteikumi;
- Direktīvas 93/13 noteikumi ir piemērojami arī situācijās, kurās nav pārrobežu elementa.

²⁶ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 15. novembris, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 47. punkts un tajā minētā judikatūra. Skat. arī manus secinājumus apvienotajās lietās *Venturini*, no C-159/12 līdz C-161/12, EU:C:2013:529, 26.–28. punkts.